Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Lapin ELY-keskuksen asiantuntijalausunnon pääkohdat koskien HE167/2021 vp Hallituksen esitystä eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 16.11.2021

Satu Huikuri
Yksikön päällikkö
Työllisyys-, yrittäjyys-, osaaminen ja maahanmuuttoyksikkö, Lapin ELY-keskus

16.11.2021

Yleiset HE 167/2021 koskevat kommentit

- Esitetyt muutokset työnhakijan intensiivisemmästä ja yksilöllisemmästä kontaktoinnista työnhaun ja palveluihin ohjautumisen tukena sekä työnhaun vahvempi velvoittavuus ovat kannatettavia ja oikean suuntaisia esityksiä tavoiteltaessa parempaa työllisyyttä.
- Työpaikkojen ja osaavan työvoiman kohtaanto- ja rekrytointiongelmat ovat kuitenkin monisyisempiä ja vain osin ratkaistavissa työnhakijaprosessin. Näitä haasteita ratkaistaan TE-toimistoissa ja työllisyyden kuntakokeiluissa mm. vahvistamalla työnantaja- ja työnhakijapalvelujen integraatiota, tiivistä yhteistyötä työnantajien ja yritysten ja luomalla edellytyksiä työperäiselle maahantulolle
- Esitetty työnhakijan palveluprosessi on hyvin yksityiskohtainen ja säännelty. Se myös muuttaa ratkaisevasti aiempia toimintatapoja ja prosesseja. Tämä edellyttää TE-toimistojen henkilöstöltä huomattavaa poisoppimista vanhoista toimintatavoista ja uuden omaksumista tilalle. Asiakkaan kohtaamiseen varataan aikaa ja opitaan tuntemaan asiakasta ja hänen tarpeitaan ja vahvuuksiaan. Tämä vaatii toisenlaista asiakasotetta kuin mitä on vuosien ajan kehitetty, kun palvelujen digitaalisuus ja niiden hankinta ostopalveluna ovat olleet kehittämisen keskiössä. Työnhakijoiden haastatteluiden sisällöt edellyttävät TE-asiantuntijoilta vahvempaa työmarkkinoiden ja työnhaun osaamista samoin kuin ohjaus- ja motivointitaitoja; osaamisen osaamisen vahvistamista tältä osin on tuettava ja TE-asiantuntijoiden rekrytoinnissa huomioitava vahvemmin aiemman työkokemuksen kautta syntynyt erilainen toimialaosaaminen.

Yleiset HE 167/2021 koskevat kommentit

- Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin lisäksi meneillään on muita isoja uudistuksia, kuten sote-palvelu-uudistus ja yleisempi TE-palvelu-uudistus, jossa TE-palvelut siirtyvät pääosin kuntien yhteistoiminta-alueiden vastuulle. Toisaalta esimerkiksi kuntouttava työtoiminta tulee siirtymään kunnista hyvinvointialueille. Näiden erilaisten laajojen uudistusten vaikutusta toisiinsa ei olla riittävästi arvioitu, tunnistettu eikä niihin varauduttu.
- Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin rinnalla on tarpeen myös arvioida olemassa olevaa sosiaaliturvajärjestelmää kokonaisuutena ja huolehtia, että se tukee aktiivisuutta ja työn vastaanoton kannattavuutta. Palvelumallin ei pitäisi johtaa tilanteisiin, jossa asiakas jää järjestelmistä väliinputoajaksi tai mallilla ei voida vastata asiakkaan todelliseen palvelutarpeeseen.
- Nykyisissä työvoiman kohtaanto-ongelmissa on tarpeen myös kehittää ratkaisuja, joilla tuetaan ja jopa kannustetaan henkilöitä ammatilliseen ja alueelliseen liikkuvuuteen ja niihin tulisi kehittää kannustinjärjestelmiä esimerkiksi verotuksellisin keinoin. Tärkeää on lisäksi ennakoida jo nyt tulevia kehityssuuntia, kuten esimerkiksi työn ja yrittäjyyden tekemisen mallien ja -tapojen muuttumista. Jotta TE-palvelut olisivat mahdollisimman vaikuttavia, niin työnantajat tulisi kytkeä vahvasti työvoimapalveluprosessiin. **Työnhakija-asiakkaiden palvelutilanteiden lisäksi pitää pystyä räätälöimään myös työnantajien tarpeita.**

Tietojärjestelmää koskevat huomiot

- Toimiva, laadukas ja kehittyvä tietojärjestelmä on ensiarvoisen tärkeä TE-palvelujen toteutuksen onnistumiselle. Nykyinen URA-järjestelmä on 20 vuotta vanha, joten siihen ei pystytä rakentamaan nykyaikaiset vaatimukset täyttävää järjestelmää, kuten asiakkaan palveluprosessin seurantaa, vuorovaikutteisia, prosessia ohjautumista tukevia elementtejä sekä uudenlaisten sanktiojärjestelmien osittaista automatisointia, jotta ne auttaisivat ja ohjaisivat asiakkaita palveluprosessissa ja toisaalta vapauttaisivat viranomaistyötä asiakkaan henkilökohtaiseen ja laadukkaaseen palveluun.
- Koko työnhakijan palveluprosessin valmistelun ajan on ollut lähtökohtana, että mallia varten rakennettavat uudet tietojärjestelmän toiminnallisuudet tulisivat käyttöön TE-digi-hankkeen lopputuotteena syntyvässä uudessa asiakastietojärjestelmässä (TEA). ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus KEHA on kuitenkin omassa lausunnossaan esittänyt arvionsa, että uusia toimintoja ei kyetä rakentamaan TEA:an toukokuuhun 2022 mennessä, koska jo vuosien ajan kehitystyötä on tehty aiemman palveluprosessia ohjaavan lain mukaan ja nyt uusi lakiehdotus muuttaa aiempia prosesseja hyvin perustavanlaatuisesti.
- Järjestelmän tulisi tukea asiantuntijoiden työtä siten, että asiakkaan tilanne ja työnhakijaprosessin vaihe olisi siitä helposti arvioitavissa. Ilman tätä on riskinä, että mallin toimeenpano tuo huomattavasti lisätyötä virkailijoille erilaisine selvityksineen. Vaarantaako järjestelmän toimimattomuus palveluprosessin toteutumista ja voiko johtaa ennakoimattomasti kasvaviin TE-palvelujen henkilöstöresurssitarpeisiin?

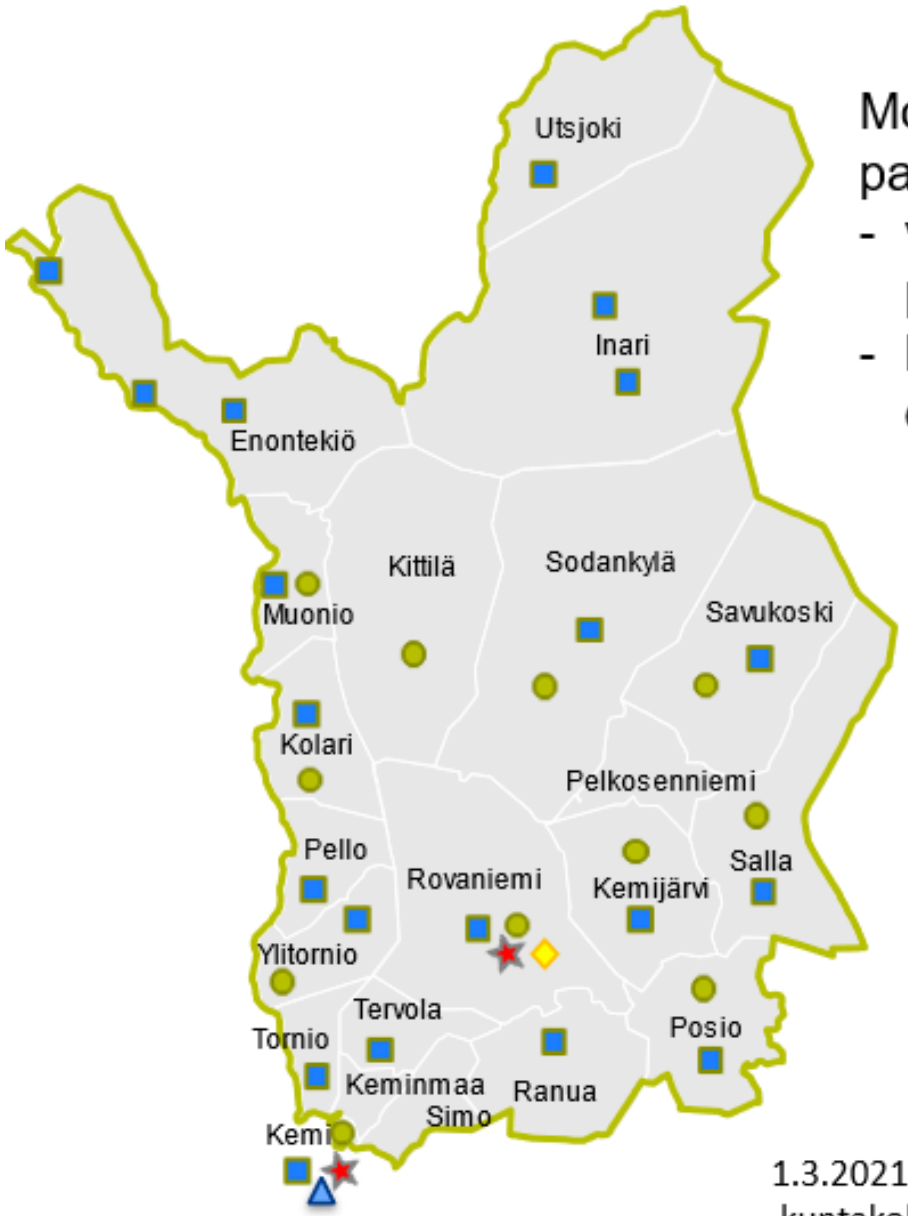
Paikan päällä järjestettävien haastattelujen vaikutukset toimitilatarpeisiin

- Alkuhaastattelut ja työnhakukeskustelut on HE:n mukaan lähtökohtaisesti järjestettävä viranomaisessa paikan päällä, ellei muu järjestämistapa olisi tarkoituksenmukaisempi työnhakijan tilanne huomioon ottaen. Huomioon otettavia seikkoja olisivat ainakin työttömyyden ja lomautuksen tiedossa oleva päättyminen, alusta palvelutarvearvion mukainen vähäinen palvelutarve sekä poikkeuksellisen pitkä asiointimatka.
- Asetuksessa tai ohjeistuksissa tulee täsmentää, mitä poikkeuksellisen pitkällä asiointimatkalla tarkoitetaan. Lapissa asiointimatkan pituus voi olla pisimmällään 270 – 450 km. Yksittäisen kunnankin sisällä asiointimatkan pituus yhteen suuntaan saattaa olla yli 100 km.
- Viranomaisten luona tapahtuvaa asiointia korostavat linjaukset eivät ole yhdensuuntaisia valtion toimitilastrategian linjausten kanssa, jonka mukaisesti valtion toimitiloja on supistettu useiden vuosien ajan. Myös parhaillaan valmistelussa olevassa valtion toimitilastrategiavalmistelussa on korostunut etä- ja hybridityö, monikanavaisuus ja digitaalisuus asiakkaiden asioinnissa.

Paikan päällä järjestettävien haastattelujen vaikutukset toimitilatarpeisiin

- Toisaalta monipaikkaisuus ja monikanavaisuus on valtavirtaistunut monenlaisiin palveluihin viime vuosina ja tämä olisi tärkeää ottaa huomioon kehitettävissä palvelumalleissa ja -prosesseissa. Digitaalisilla palveluilla pystytään varmistamaan palvelujen saatavuus, saavutettavuus ja yhdenvertaisuus myös pitkien välimatkojen harvaan asutuille seuduille. Digitaalisissakin palveluissa pystytään järjestämään kasvokkain toteutettavaa palvelua esim. Virtu-palvelupisteiden avulla.
- Jatkossakin on tärkeää, että tietoverkkojemme kattavuudesta ja toimivuudesta huolehditaan koko maassa. Julkisena TE-palvelujen järjestäjänä valtion ja kuntien tulee huolehtia myös siitä, että kaikilla työnhakijoilla on riittävä osaaminen hyödyntää digitaalisia palveluja. Nykypäivänä digitaalisuus on läsnä kaikessa eikä TE-palveluiden asiakkaitakaan voi syrjäyttää kehityksestä, jossa olemme kaikki vahvasti mukana.

Lapin TE-toimiston toimipisteet ja palvelupisteet 2021

Monikanavaiset palvelut:
- verkko- ja puhelinpalvelut
- kasvokkain, etäkuvayhteydellä

- 11 toimipaikkaa
- 18 kunnassa yhteispalvelu-/virtupiste
- 2 nuorten ohjaamoa
- Osaamo
- Pointti palvelupiste

1.3.2021 käynnistyi Lapin työllisyyden kuntakokeilu, jossa ovat mukana Rovaniemi, Kemijärvi, Sodankylä ja Tornio.

Ostopalvelut palveluiden järjestämisessä

- Ostopalveluiden käyttöön täydentävissä työnhakukeskusteluissa tarvittaisiin alueellista joustavuutta järjestämisvastuun ollessa kuitenkin selkeästi TE-palveluilla ja työllisyyden kuntakokeilulla. Luottamuksellisen asiakassuhteen syntyminen tärkeää. Tärkeää olisi myös, että palveluntuottajilla olisi mahdollisuus päivittää asiakastiedot suoraan asiakastietojärjestelmään.
- HE:ssä ei ole annettu arviota siitä, miten muutokset vaikuttavat hankittavien palveluiden kysyntään, niiden määrään eikä siten tarvittaviin lisäresursseihin. Työnhakijoiden aktivointi säännöllisin työnhakukeskusteluin todennäköisesti lisäävät asiakkaiden palveluihin osallistumista ja tehostavat asiakasohjausta palveluihin. Olisi tärkeää pystyä arvioimaan millainen vaikutus lakimuutoksella on palvelujen hankintaan, jotta muutokseen voidaan varautua niin taloudellisesti kuin henkilöstöresurssein. Tähän ei ole varattu HE:n puitteissa uutta määrärahaa.
- Palvelujen lisääntynyt kysyntä kohdistuu myös muiden verkostokumppaneiden palveluihin, kuten Kela, oppilaitokset, kunnat jne. Tarvittavaa palveluvarantoa ei kaikilta osin ole tänäkään päivänä olemassa sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluissa, esimerkkinä nuorten mielenterveyspalvelut. Samoin työ- ja toimintakyvyn arviointia tullaan tarvitsemaan todella paljon ja niiden saatavuudessa on jo tällä hetkellä vaikeuksia johtuen osaamisen puutteista ja että erikoislääkäreiden työ- ja toimintakyvyn arviointipalveluja on niukasti saatavilla.

Omaehtoisten koulutusten työhakuvelvoitteen vaikutuksista

- Hallituksen esityksen mukaan yli kuukauden kestävässä työvoimakoulutuksessa opiskelevan työnhakijan työnhakuvelvollisuus alkaisi kuukautta ennen opintojen arvioitua päättymistä. Tällä pyrittäisiin varmistamaan nopea siirtyminen työhön koulutuksen jälkeen. Sama työnhakuvelvollisuus olisi myös omaehtoisia opintoja arviolta yli kuukauden ajan työttömyysetuudella tuettuna opiskelevilla, **mutta heidän tulisi lisäksi hakea opintojen aikana kolmea työmahdollisuutta kolmen kuukauden tarkastelujaksojen aikana**.
- Työvoimakoulutuksen ja omaehtoisten opintojen välillä on eroa liittyen työnhakuvelvollisuuteen, kun on kyse yli kuukauden kestävistä opinnoista.
- Myös omaehtoisissa opinnoissa on kyse tavoitteellisista opinnoista ja on tärkeää, että opinnot suoritetaan loppuun. On toki hyvä, että nivelvaiheisiin (esim. koulutuksesta työhön) ja työmarkkinoille valmistautumiseen kiinnitetään entistä tarkempaa huomiota. Mutta onko kesken koulutuksen olevan työnhakuvelvollisuuden seurauksena opintojen keskeyttämisiä, mikä ei osaamisen kehittämisen tai esimerkiksi ammatillisen tutkinnon loppuun suorittamisen näkökulmasta ole toivottavaa? Opintojen keskeytyminen voi aiheuttaa ongelmia koulutuksen järjestäjille. Keskeytyneiden opintojen vuoksi järjestäjien saama rahoitus voi jäädä vajaaksi.